

УДК 336.22

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.4.19>**Є. М. Смичок**

канд. юрид. наук,
докторант кафедри фінансового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДОКАЗУВАННЯ ПРИ ВИРІШЕННІ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ

Стаття присвячена актуальній у податково-правовій сфері проблематиці доказування при вирішенні податкових спорів. Передусім, потрібно пам'ятати, що однією із основних засад судочинства є змагальність сторін і свобода у поданні сторонами доказів із подальшим доведенням їх переконливості пересудом. Саме надані докази є тим матеріалом, який має оцінити суддя для постановлення рішення у справі. Автор звертає увагу на те, що прийняття суддею рішення під час вирішення спорів базується на таких процесуальних категоріях, як «внутрішнє переконання судді» та «стандарти доказування». Тому, було встановлені та проаналізовані підходи для визначення категорії «внутрішнє переконання судді». Серед відповідних підходів «внутрішнє переконання судді» розглядається як: 1) обов'язкова умова встановлення об'єктивної істини у справі; 2) принцип оцінки доказів; 3) ставлення судді до обставин справи, зумовлене дослідженням доказів; 4) критерій оцінки доказів; 5) результат оцінки доказів. Окрім розглянутої категорії не слід забувати й про «стандарти доказування». Стандарт доказування слід вважати мірою достовірності наданих доказів, за яким суд визнає обов'язок доведення знятим. Тому, проаналізовано види стандартів доказування, а саме: 1) баланс вірогідностей чи перевага доказів; 2) чіткі і переконливі докази; 3) поза розумними сумнівами. Автор звертає увагу на те, що зазначені категорії не є взаємозамінними поняттями. Суддя, при вирішенні податкових спорів, формує власне внутрішнє переконання не тільки на стандартах доказування, але й на інших суб'єктивних (правосвідомість) та об'єктивних чинників (вимога про безпосереднє, всебічне та повне дослідження доказів).

Ключові слова: внутрішнє переконання судді, стандарт доказування, податкові спори, оцінка доказів, баланс вірогідностей.

Постановка проблеми. Суспільні відносини, врегульовані правовими нормами, являють собою індивідуалізовані та конкретизовані зв'язки осіб [1, с. 232], між якими доволі часто виникають конфлікти. Законодавство пропонує шляхи вирішення спорів, серед яких варто виокремити такі: досудовий та судовий. На жаль, не завжди правову проблему вдається подолати за посередництвом застосування першого із наведених шляхів, тому особи для захисту своїх прав змушені звертатись до суду. Трапляються випадки, коли сторони навіть не намагаються реалізувати досудовий шлях й одразу порушують судову справу щодо вирішення їхнього спору про право. Принагідно відмітити, що, порушивши розгляд питання у суді, його вирішення вже не може бути здійснене в досудовому порядку. Тож, саме суддів доречно вважати тими особами, які ставлять крапку у конкретному юридичному конфлікті.

Змагальність сторін і свобода у поданні ними доказів із подальшим доведенням їх перекон-

ливості перед судом є однією з основних засад судочинства [2]. Сукупність поданих та/або витребуваних доказів є тим матеріалом, який має оцінити суддя для постановлення рішення у справі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти відповідної проблематики досліджувалися такими вченими як: Ханова Р.Ф., Вапнярчук В., Пашенко К.С.

Метою статті є дослідження процесуальних категорій «внутрішнє переконання судді» й «стандарти доказування» в аспекті їх застосування при вирішенні податкових спорів.

Виклад основного матеріалу. Для держав романо-германської правової сім'ї визначальним є правило, відповідно до якого оцінка доказів має здійснюватися на підставі внутрішнього або ж вільного переконання судді. Як зазначає С. Будилін, витоки такого правила оцінки доказів сягають часів Наполеона. Так, у Кримінально-процесуальному кодексі, прийнятому у 1808 р., було встановлено, що при-

сяжні мають вирішити справу, відповівши лиш на одне питання: «Чи є у них внутрішнє переконання?».[3,с.37] З плином часу це правило стало прийнятним для держав-представниць згаданої правової сім'ї, поширилось від кримінального процесу також і на інші види процесів, у тому числі й адміністративний, і, що варто підкреслити, його змістовне наповнення нині стало більш структурованим і нормативно зрозумілим. Сьогодні не достатньо тільки самої по собі відповіді на порушене вище питання. У найбільш загальному поясненні суть розглядуваного правила у його осучасненому значенні полягає у тому, що для прийняття рішення суддя має взяти до уваги всі докази, що надійшли у межах конкретної справи, на підставі чого прийти до переконання, чи є відповідні твердження про факти правдивими або неправдивими.

Україна, як представниця цієї сім'ї, перейняла її досвід шляхом відображення у кожному чинному процесуальному кодексі положення про те, що оцінка доказів провадиться суддею за його внутрішнім переконанням. Разом із тим, жоден національний процесуальний закон не розкриває значення такого критерію для сприйняття доказів, а тільки встановлює ознаки (всєбічне, повне, об'єктивне та безпосереднє дослідження доказів), на яких повинно ґрунтуватись таке переконання. Ця нормативна невизначеність надає судовій гілці влади широкі можливості для розсуду при оцінюванні доказів. На противагу вищезазначеному слід відмітити, що у країнах англо-саксонської правової сім'ї судді, при прийнятті рішень у справах, керуються критерієм, який у теорії й практиці утвердився у якості терміну «стандарт доказування».

Цікавим є те, що в українській судовій практиці, у тому числі й у судових рішеннях Верховного Суду, вже неодноразово відбувалось звернення до стандартів доказування у їх англо-саксонському розумінні. Суддя К. М. Пільков, обраний до складу Великої Палати Верховного Суду, відмічає, категорія стандарту доказування відносно нещодавно почала відображатись у теорії процесу й застосовуватись у судовій практиці національних судів [4]. Суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Р. Ф. Ханова підкреслює, що стандарти доказування є складовою будь-якої судової доктрини [5, с.142].

Звідси цілком закономірно виникає ряд питань. Чи має внутрішнє переконання судді обґрунтовані межі? Що таке «стандарт доказування» та які вони бувають? Як такі стандарти

співвідносяться із внутрішнім переконанням? Чи доречно при вирішенні податкових спорів у судовому порядку застосовувати той чи інший стандарт доказування?

1. Чи має внутрішнє переконання судді обґрунтовані межі? Деякі автори, розпочинаючи власні дослідження про природу внутрішнього переконання судді, акцентують увагу на тому, що це суб'єктивний критерій [6, с.104], який надає особам, які реалізують функцію правосуддя, право на вільну оцінку доказів. Такий висновок впливає остільки, оскільки доволі важливо перевірити, чи справді суддя керувався саме цим критерієм при вирішенні справи [3, с.38]. Інші, хоч і підкреслюють, що внутрішнє переконання й формується через особисте сприйняття судді, однак, впевнені, що воно є об'єктивним, тобто заснованим на всєбічному дослідженні доказів і правосвідомості судді [7, с.40]. За посередництвом звернення до судової практики та наукових напрацювань щодо досліджуваної нами правової категорії визначимо, які ознаки детермінують «внутрішнє переконання судді», й, чи має воно обґрунтовані межі.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду у своїй постанові від 04.09.2019 р. у справі № 0940/1392/18 наголосив, що *обов'язковою умовою встановлення істини у справі є внутрішнє переконання судді, засноване на дослідженні доказів* [8]. До цього варто додати, що цей же Суд у власних судових рішеннях [9,10,11] неодноразово наголошував, що виконання завдань адміністративного судочинства залежить, зокрема, від встановлення адміністративним судом у справі саме *об'єктивної істини*.

У постанові від 06.02.2020 р. у справі № 813/186/17 Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду зазначив, що *суть принципу оцінки доказів відповідно до внутрішніх переконань судді полягає в тому, що суддя самостійно вирішує питання щодо достовірності доказів і їх достатності для ухвалення рішення, істинності відомостей, які містяться в таких доказах* [12]. У цьому ж судовому рішенні Суд навів визначення поняття «внутрішнє переконання», яким, згідно з позицією органу судової гілки влади, є *ставлення суду до обставин справи, що ґрунтується на доказах* [12]. Аналогічний підхід Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду виклав і у своїй постанові від 13.03.2020 р. у справі № 823/842/17 [13]. Суддя Окружного адміністративного суду м. Києва К. С. Пашенко поділяє наукові погляди відносно

визначення природи внутрішнього переконання на дві групи. Так, він підкреслює, що одні вчені під цим поняттям розуміють *критерій оцінки доказів*, інші – *результат такої оцінки* [7, с.40].

Керуючись наведеним, можемо виокремити декілька підходів до визначення категорії «внутрішнє переконання судді», згідно з якими вказане поняття розглядається як:

- 1) обов'язкова умова встановлення об'єктивної істини у справі;
- 2) принцип оцінки доказів;
- 3) ставлення судді до обставин справи, зумовлене дослідженням доказів;
- 4) критерій оцінки доказів;
- 5) результат оцінки доказів.

Суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Я. Берназюк, справедливо говорить про те, що думка, згідно з якою суд має процесуальну можливість відхилити будь-який доказ без детальних пояснень, керуючись при мотивуванні судового рішення категорією «внутрішнє переконання», є хибною. Такий висновок правник робить на тій підставі, що законодавство встановлює критерії, за якими докази мають бути оцінені, а це: належність, допустимість, достатність та достовірність доказів [14].

О. Умнова підкреслює, що внутрішнє переконання формується не тільки на основі дослідження доказів, а й має своїм підґрунтям правосвідомість особи, уповноваженої законодавством оцінювати докази [15]. На наш погляд, індивідуальна правосвідомість судді, яка відображає ставлення суб'єкта до права та його основоположних принципів, є тим визначальним чинником, що займає центральне місце у категорії внутрішнього переконання судді, проте розкриває його суто суб'єктивну частину. Варто додати, що вироблення ставлення тієї чи іншої особи до права є динамічним процесом, оскільки змінюється з плином часу й з урахуванням різних факторів. Практиці відомі випадки й деформації правосвідомості у її різноманітних проявах, у тому числі й в осіб, уповноважених здійснювати правосуддя. З цього випливає висновок, що індивідуальна правосвідомість, яка притаманна конкретній особі, відіграє вагомий роль у формуванні внутрішнього переконання, однак як його ознака не має застосовуватись без необхідного зв'язку із іншими чинниками, які у своїй сукупності формують таке переконання судді.

До ознак, які характеризують внутрішнє переконання судді, відносимо те, що воно формується:

1) у процесі діяльності судді з оцінки доказів у справі;

2) з метою встановлення об'єктивної істини у справі;

3) ґрунтуючись на правосвідомості судді, який розглядає справу;

4) на підставі таких критеріїв оцінки доказів, як їх належність, допустимість, достатність та достовірність;

5) виходячи з безпосереднього, всебічного, повного та об'єктивного дослідження доказів.

Наведене вище свідчить про те, що для внутрішнього переконання характерні як суб'єктивні, так і об'єктивні риси. Критерії оцінки доказів (належність, допустимість, достатність та достовірність), а також обов'язок суддів оцінювати докази на основі їх безпосереднього, всебічного, повного та об'єктивного дослідження є тими об'єктивними рисами, які стримують суддю від процесуального свавілля, які встановлюють рамки оцінювальної діяльності у конкретній справі. Разом із тим, ці всі риси не вирішують проблему про визначення необхідного ступеню переконання, якого мають досягти судді, для прийняття рішення у справі. Засобом подолання вказаної проблеми є можливість застосування стандартів доказування.

2. Що таке «стандарти доказування» та які вони бувають? Професор Р. Леже підкреслює, що англійські юристи використовують поняття «стандарту доказування» для того, щоб визначити, до якої міри достовірності повинна доказувати та сторона, на якій лежить тягар доведення [16, с.448]. К. Пільков зазначає, що такий термін використовується з метою визначення рівня ймовірності, до якого обставина повинна бути підтверджена доказами, щоб вважатись дійсною [4]. С. Будилін під досліджуваною категорією розуміє критерій, на основі якого для цілей судового процесу встановлюється, чи мав місце певний факт [3, с.30]. Таким чином, «стандарт доказування» є взірцем, яким керуються судді при оцінці доказів у кожній окремій справі.

Д. Гетманцев, синтезуючи наукові погляди, виокремлює такі види стандартів доказування: 1) «баланс вірогідностей» або «перевага доказів»; 2) «чіткі і переконливі докази»; 3) «поза розумними сумнівами» [17, с.199].

Перший і другий із зазначених стандартів застосовуються переважно у цивільних справах. Різниця між ними полягає у тому, що при застосуванні стандарту «балансу вірогідностей» або «переваги доказів» тягар доведення вважається виконаним у випадку, якщо на

основі наданих доказів можна зробити висновок, що факт скоріше мав місце, ніж не мав [3, с.31]. Натомість, при обранні стандарту «чіткі і переконливі докази» сторона, на основі представлених нею доказів, має переконати суддю, що ймовірність факту «дуже вірогідна», або сформулювати у судді «тверду переконливість» у наявності/відсутності факту [3, с.31]. Питання про застосування того чи іншого стандарту у конкретній справі вирішується залежно від предмету спору.

Стандарт «поза розумними сумнівами» у англосаксонській традиції є характерним для справ кримінальних й означає, що в особи, уповноваженої на вирішення справи, не має залишитись жодних розумних сумнівів у наявності або ж відсутності певного факту.

Принагідно відмітити, що Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) неодноразово, у тому числі й у контексті справ проти нашої держави, оперував категорією «стандарт доказування» стосовно питань кримінального характеру. Так, у справі «Кобець проти України» Суд вказав, що при оцінці доказів він керується критерієм доведення «поза розумним сумнівом», що має впливати із сукупності ознак чи неспростованих презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою [18]. Те ж саме Суд зазначив і у справі «Федорченко та Лозенко проти України» [19].

Національні касаційні суди також активно використовують цей критерій при вирішенні справ, зокрема, й податкових. До прикладу, вирішуючи спір про скасування податкового повідомлення-рішення, Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду вказав, що «суди попередніх інстанцій при розгляді справи повинні встановити обставини справи поза розумним сумнівом» [20]. До такого ж критерію цей Суд звернувся і в багатьох інших справах [21,22], що свідчить про «входження» в судову правозастосовну практику з вирішення податкових спорів стандартів доказування.

Важливо акцентувати увагу на тому, що ч. 1 ст. 78, п. 1 ч. 1 ст. 102, ч. 3 ст. 180 КАС України оперує словосполученням «обґрунтований сумнів» щодо достовірності обставин, які визнаються учасниками справи, а також правильності експертних висновків та/або достовірності документів [23]. Передбачення такої категорії порушує проблему відносно того, чи можна її (категорію) розглядати у якості стандарту доказування. Велика Палата Верховного Суду у п. 57 постанови від 27.05.2020 р. у справі

№ 9901/88/19 вказала, що «обґрунтований сумнів» - це загальновизнаний світовий критерій доведеності, який застосовується в Україні згідно з практикою ЄСПЛ [24]. Наведена позиція є сумнівною, оскільки, по-перше, як ми вже зазначали, світова спільнота послуговується стандартом «поза розумним сумнівом», а не «обґрунтований сумнів», по-друге, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, на основі якої й розробляється практика ЄСПЛ, до якої апелювала Велика Палата Верховного Суду, у ст. 5 згадує про «обґрунтовану підозру»[25], яка у якості стандарту доведення застосовується у контексті законного арешту або затримання особи.

Категорії «обґрунтований сумнів» і «поза розумним сумнівом» не є тотожними. Словосполучення «обґрунтований сумнів» закріплює також і Цивільний процесуальний кодекс України, й Господарський процесуальний кодекс України, які впорядковують процесуальні аспекти вирішення справ, що впливають з приватно-правових відносин. Водночас стандарт «поза розумним сумнівом» є застосованим у межах кримінального процесуального права, яке входить до підсистеми публічного права, й впорядковує сферу публічних відносин. КАС України спрямований на вирішення спорів між владними та підпорядкованими суб'єктами, до яких, зокрема, належать контролюючий орган і платник податків. Про те, який стандарт доказування варто застосовувати у спорах між цими суб'єктами, поговоримо далі. Наразі доцільно відмітити, що ми підтримуємо позицію Д. Гетманцева, відповідно до якої категорію «обґрунтований сумнів» у її чинному законодавчому формулюванні не доцільно вважати стандартом доказування [17, с.199].

3. Як стандарти доказування співвідносяться із внутрішнім переконанням судді? «Стандарти доказування» і «внутрішнє переконання судді» не є взаємозамінними поняттями. Суддя, застосувавши, окрім іншого, й відповідний стандарт доказування у конкретній справі, має сформулювати власне внутрішнє переконання, яке надає йому можливість належно вирішити справу. Для формування внутрішнього переконання, окрім стандартів доказування, використовуються й інші суб'єктивні (правосвідомість) та об'єктивні (критерії оцінки доказів, а також вимога про безпосереднє, всебічне, повне, об'єктивне дослідження доказів) чинники. З наведеного робимо висновок, що досліджувані категорії співвідносяться як ціле

(внутрішнє переконання судді) і частина (стандарту доказування).

4. Чи доречно при вирішенні податкових спорів у судовому порядку застосовувати той чи інший стандарт доказування? Ми переконані, що застосування стандартів доказування при вирішенні податкових спорів ладне призвести до доповнення категорії «внутрішнього переконання судді» об'єктивною ознакою, яка вже протягом багатьох років довела свою правозастосовну ефективність.

У зв'язку із тим, що такі стандарти доказування, як «баланс вірогідностей» або «перевага доказів», а також «чіткі і переконливі докази», застосовуються у справах приватного характеру, тобто при вирішенні спорів між юридично рівними суб'єктами, то використовувати ці стандарти у справах з оскарження рішень, дій або бездіяльності контролюючого органу не доречно. Як відомо з ч. 2 ст. 77 КАС України, у подібних справах тягар доведення покладається на суб'єкта владних повноважень [23], – контролюючий орган. При потенційному застосуванні у такій справі стандарту «баланс вірогідностей» проглядалась би ситуація, за якої владному суб'єкту достатньо було б довести, що факт правомірності його рішення, дії або бездіяльності скоріше мав місце, ніж не мав. Це значно б послаблювало позицію платника податків. На підставі того, що рішення, дії або бездіяльність контролюючого органу, які потенційно можуть бути визнані протиправними, шкодять як діловій репутації платника, так і його фінансовому стану, при вирішенні таких справ необхідно застосовувати більш серйозний стандарт доказування, а саме – «поза розумними сумнівами». Так, контролюючий орган має довести, що його рішення, дії або бездіяльність є правомірними, в чому жодна особа за результатами здійсненого нею аналізу, спираючись на докази, не мала б сумнівів.

Висновок: Керуючись тим, що в Україні нормативно-правовий акт є первинним джерелом права, для того, щоб не було зловживань у частині використання стандартів доказування, їх варто закріпити на рівні процесуального законодавства. При цьому вкрай важливо зберегти баланс між необхідним на рівні закону й доречним на рівні судової практики. Це означає, що саме судді, професійним призначенням яких є творення правосуддя, якнайкраще розуміють природу того чи іншого спору про право, й повинні вирішувати, який стандарт застосувати. Тож, за нашою позицією, на рівні закону доцільно вка-

зати можливі до застосування стандарти доказування у відповідному виді судочинства, навести їх загальні ознаки, й надати суду право, керуючись встановленими ознаками, визначати, який стандарт застосовувати.

Список використаної літератури:

1. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч.закл./ за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. С. 232.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (у ред. Закону України від 03.09.2019 р. № 27-ІХ. *Голос України*. 2019. № 173.
3. Бudyлин С. Внутреннее убеждение или баланс вероятностей? Стандарты доказывания в России и за рубежом. Вестник экономического правосудия РФ. 2014. № 3. С. 37.
4. Пільков К. М. Стандарт доказування як складова забезпечення права на справедливий суд. Юрліга. 2019. URL: <http://bit.ly/2Nfsl5b>
5. Ханова Р. Ф. Доктрина доказування у судових провадженнях із вирішення податкових спорів. *Право України*. 2020. № 4. С. 142.
6. Вапнярчук В. Стандарт кримінального процесуального доказування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. N 1 (80). С. 104.
7. Пашенко К. С. Нормативне гарантування оцінки доказів в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 2. С. 40.
8. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 04.09.2019 р., судова справа № 0940/1392/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84102568>.
9. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 16.11.2018 р., судова справа № 826/7676/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77925852>.
10. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 28.02.2019 р., судова справа № 813/708/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80235682>.
11. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 28.02.2019 р., судова справа № 826/3403/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80168877>.
12. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 06.02.2020 р., судова справа № 813/186/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87452856>.
13. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 13.03.2020 р., судова справа № 823/842/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88187338>.

14. Берназюк Я. Основні етапи підготовки мотивованого судового рішення: вимоги процесуального закону в світлі положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Судебно-юридическа газета. 2019. URL: https://sud.ua/ru/news/blog/135240-osnovni-etapi-pidgotovki-motivovanogo-sudovogo-rishennya-vimogi-protsesualnogo-zakonu-v-sviti-polozhen-konventsii-pro-zakhist-prav-lyudini-i-osnovopolozhnikhsvobod?fbclid=IwAR0DogLF-yqPdx0WsAIOkH66akjhF9pwXYegq nTuE58tlj_UIOSz9ZYE2qM.
15. Умнова О. Дослідження та оцінка доказів в адміністративному судочинстві. *Юридичний вісник України*. 2007. № 47. URL: https://www.ts.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=380803&base=1.
16. Леже Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход: книга / пер. с фр. А. В. Грядов. Москва: Волтерс Клувер, 2009. С. 448
17. Гетманцев Д. Об'єктивна істина ВС поза розумним сумнівом. Про стандарти доказування у податкових спорах. *Право України*. 2018. № 6. С. 199.
18. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кобець проти України» від 14.02.2008 р., заява N 16437/04. *Офіційний вісник України*. 2008. № 57. Ст. 1931.
19. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Федорченко та Лозенко проти України» від 20.03.2012 р., заява № 387/03. *Офіційний вісник України*. 2013. № 74. Ст. 2763.
20. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 14.05.2019 р., судова справа № 813/6100/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81728401>.
21. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 31.07.2018 р., судова справа № 2а-1246/11/0970. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75645623>.
22. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 13.08.2020 р., судова справа № 805/164/17-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90951524>.
23. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (у ред. Закону України від 17.07.2020 р. № 808-IX). *Голос України*. 2020. № 144.
24. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.05.2020 р., судова справа № 9901/88/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89819921>.
25. Конвенція про захист прав і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 р. (у ред. Протоколу від 02.10.2013 р.). *Офіційний вісник України*. 2018. № 70, / № 80. Ст. 2407.

Smychok Ye. M. Evidence in resolving tax disputes

The article is devoted to the topical issue in the tax and legal sphere issues of evidentiary in resolving tax disputes. First, it should be remembered that one of the basic principles of judicial proceedings is the adversarial nature of the parties and the freedom of the parties to present evidence and then to bring its persuasiveness before the court. It is the evidence provided the judge must evaluate that in order to decide the case. The author draws attention to the fact that the judge's decision-making in resolving disputes based on such procedural categories as "inner conviction of the judge" and "standards of proof. Therefore, approaches to the definition of the category of "inner conviction of a judge" have been established and analyzed. Among the relevant approaches, the "inner conviction of the judge" is considered as: 1) a prerequisite for establishing the objective truth in a case; 2) the principle of evaluation of evidence; 3) the judge's attitude to the circumstances of the case, conditioned by the examination of evidence; 4) the criterion for evaluating evidence; 5) the result of the evaluation of evidence. In addition to the category considered, we should not forget about the "standard of proof. The standard of proof should regarded as the degree of credibility of the evidence presented, on which the court recognizes the obligation of proof removed. Therefore, the types of standards of proof analyzed are: 1) balance of probabilities or preponderance of the evidence; 2) clear and convincing evidence; 3) beyond a reasonable doubt. The author draws attention to the fact that these categories are not interchangeable concepts. The judge in resolving tax disputes forms his own inner conviction not only on the standards of proof, but also on other subjective (legal consciousness) and objective factors (the requirement for direct, comprehensive and full examination of evidence).

Key words: *judge's inner conviction, standard of proof, tax disputes, evaluation of evidence, balance of probabilities.*